

Pirjo-Liisa Kotiranta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

5.5.2009

Översättning: Daniel Enbacka

Vad är ett hjälpmedel?

Ett hjälpmedel är ett verktyg eller en apparat som ökar en människas aktivitet och deltagande. Aktiviteten har då tidigare förhindrats eller försämrats pga. sjukdom, skada eller rörelsehinder. Med hjälpmedel kan man främja funktionsförmågan, öka funktionsmöjligheterna, självständigheten, den egna aktiviteten samt förebygga och förhindra framtida, potentiellt större, funktionella problem. Förutom de verktyg som tillverkas just som hjälpmedel så finns det teknologin som förser oss med ännu mera verktyg och apparater som kan användas som hjälpmedel fastän de ursprungligen kanske inte var tänkta till det. (A-L. Salminen. 2003)

Eftersom läs- och skrivsvårigheter är individuella är också behoven av hjälpmedelslösningar också individuella. Hindren som orsakas av läs- och skrivsvårigheter är varierande och av olika grad samt varierar beroende på livssituation, verksamhetsmiljö och intresse. Ett hjälpmedel som passar åt en person än nödvändigtvis inte lämpligt åt en annan. Var och en behöver prova och söka de hjälpmedel som passar honom/henne bäst i olika situationer.

Kela beviljar till svårt handikappade personer yrkesrehabiliterande hjälpmedel för utbildning och arbete enligt det behov som finns. Dessa hjälpmedel kostar ofta väldigt stora summor pengar. Vidare kan arbets- och näringslivsbyrån bevilja stöd åt arbetsgivare för att ordna med arbete för lindrigt handikappade.

Var och en kan på eget bekostnad skaffa sådana hjälpmedel som man tror att kan förbättra den egna funktionsförmågan. Ifall att läs- och skrivsvårigheterna är väldigt svåra skall personen vända sig till hälsovården för att få tillgång till de hjälpmedelstjänster som finns. Behovet av hjälpmedel för läs- och skrivsvårigheter betraktas på samma sätt som andra hjälpmedelsbehov.

Hur får man tag på hjälpmedel?

Till hjälpmedelstjänster hör att fastställa behovet av hjälpmedel, prova ut olika hjälpmedel, låna ut hjälpmedel, lära ut och följa upp att hjälpmedlen används rätt samt att underhålla hjälpmedel. Det är huvudsakligen kommunerna som ansvarar för att det finns hjälpmedel för de invånare som behöver sådana. Hälsovården ansvarar för de hjälpmedel som hör till den medicinska rehabiliteringen, socialtjänsten för de hjälpmedel som krävs i det dagliga livet och utbildningsverket för de hjälpmedel som behövs i den grundläggande utbildningen.

Social- och hälsovårdens hjälpmedelstjänster

Men social- och hälsovårdens hjälpmedelstjänster strävar man efter att ge befolkningen ett så självständigt liv och en så bra livskvalitet som möjligt. För att få tillgång till hjälpmedel eller hjälpmedelstjänster bör man ha en av läkare konstaterad sjukdom, skada eller funktionsnedsättning. Behovet av hjälpmedel kan sedan avgöras och utprovas av någon annan yrkesperson inom hälsovården. (Kvalitetsrekommendationen av hjälpmedel 2003)

Hälsovårdens hjälpmedel

Den kommunala hälsovårdens uppgift är att se till att ordna den medicinska rehabiliteringen i de fall där den inte faller inom FPAs område (Folkhälsolagen 66111972, 14§). Med den medicinska rehabiliteringen siktar man på att förbättra och upprätthålla den rehabiliterades fysiska, psykiska och sociala funktionsförmåga samt främja och stöda hans/hennes livssituation. Man strävar även efter att stödja personen så att han/hon självständigt skall kunna genomföra sina dagliga aktiviteter (Förordningen om medicinsk rehabilitering 101511991, 3§).

Till den medicinska rehabiliteringens tjänster hör bland annat hjälpmedelstjänster. De hjälpmedel som hör till den medicinska rehabiliteringens ansvarsområde är hjälpmedel som är ämnade för att kompensera funktionsbrister och möjliggöra att en person med funktionsnedsättning klarar aktiviteter i det dagliga livet. Till hjälpmedel räknas också de vård- och träningsredskap som används vid rehabilitering (Förordningen om medicinsk rehabilitering 101511991, 3§).

De hjälpmedel som behövs för medicinsk rehabilitering är kostnadsfria för användaren. (Lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården 73411992, 5§7)

Socialtjänstens hjälpmedel

Kommunens socialtjänst ansvarar enligt lagen om handikappsservice för den service som inte hör till den medicinska rehabiliteringen. Lagen om handikappsservice finns till för att främja den handikappades förutsättningar att leva och fungera tillsammans med andra som en likvärdig medlem i samhället, samt förebygga och eliminera de hinder som handikappet utgör. Med en handikappad person menas en person som på grund av sin skada eller sjukdom har svårigheter att genomföra aktiviteter som hör till det dagliga livet. (Lagen om handikappsservice 38011987)

Man ersätter halva kostnaden för sådana hjälpmedel som är nödvändiga för att en person med funktionshinder eller sjukdom skall kunna klara de dagliga aktiviteterna. I dessa fall så handlar det om hjälpmedel som behövs för att personen skall kunna

röra sig, kommunicera samt på egen hand kunna genomföra aktiviteter hemma och på fritiden. (Lagen om handikappsservice 38011987, 9§ och Förordning om service och stöd på grund av handikapp 75911987, 17§).

Undervisningsväsendets hjälpmedel

Kommunen är skyldig att ordna undervisning åt alla undervisningsskyldiga inom dess område. Undervisningen, skolböcker och annat undervisningsmaterial samt arbetsredskap är avgiftsfria för eleverna. Handikappade och andra som är i behov av särskilt stöd har rätt att avgiftsfritt få tillgång till sådana hjälpmedel som främjar deltagandet i undervisningen (§31). (Lagen om den grundläggande utbildningen 62811998)

Hjälpmedel som hör till elevens medicinska rehabilitering får man via hälsovården (Förordningen om medicinsk rehabilitering 101511991, 3§). De hjälpmedel som en handikappad elev behöver i undervisningen i högstadiet fås via FPA (Lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner 56612005).

FPA ersätter enligt sjukförsäkringslagen den yrkesinriktade rehabiliteringen åt en i Finland boende, försäkrad och svårt skadad person för att förbättra arbetsförmågan och inkomstmöjligheterna samt bibehålla nödvändiga dyra och krävande hjälpmedel. Man klassificerar en svår skadad person som en person som på grund av sin skada eller sjukdom inte kan genomföra (eller att genomförandet skulle vara orimligt svårt eller påfrestande) studier eller arbeta utan hjälpmedel. (Sjukförsäkringslagen 122412004, 2§; Lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner 56612005, 8§)

Läs-/skrivsvårigheter är vanligtvis inte tillräcklig grund för att beviljas hjälpmedel inom FPA:s yrkesinriktade rehabilitering. Undantag är speciellt svåra och komplexa inlärningssvårigheter, vilka kan ge grund för rätt till hjälpmedel (S. Rajaniemi - Lukivaikeusko terveydenhuollon asia? s. 90).

Stöd till arbetsgivare för ordnande av specialarrangemang på arbetsplatsen

Arbetsgivaren kan genom att göra ansökan få ersättning från Arbetslivs- och näringsbyrån för kostnader som uppstår av att man ordnar i specialarrangemang på arbetsplatsen. Stödet beviljas ifall en handikappad person i arbete kräver det eller hans eller hennes möjligheter att behålla sitt arbete att i fråga om arbetsmaskiner, arbetsredskap, arbetsmetoder eller de yttre förhållandena på arbetsplatsen kräver det. Dessa ändringar eller arrangemang skall vara nödvändiga för att eliminera eller lindra de olägenheter som en skada eller sjukdom medför. (Statsrådets förordning om förmåner som hör till offentlig arbetskraftsservice 134612002, 23§)

För att stödet skall kunna beviljas krävs läkarintyg på arbetstagarens begränsade arbetsförmåga samt utlåtande från både hälsovården och arbetarskyddsmyndigheten om nödvändigheten av det planerade specialarrangemanget. Stödet för ordnande av specialarrangemang på arbetsplatsen är maxbeloppet 2500€/pers och för gravt handikappade kan maxbeloppet överskridas med 1000€ som mest. (A 134612002, 24§)

Källor:

Lagar och förordningar

Asetus julkiseen työvoimapalveluun kuuluvista etuuksista 134612002

Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta 101511991 Asiakasmaksulaki eli Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 73411992.

(Laki Kelan kuntoutusetuuksista 56612005)

Kansanterveyslaki 6611972

Kelan etuusoheet 21111. 2008. www.kela.fi 19.4.2009.

Laki Kelan kuntoutusetuuksista eli Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista 56612005.

Vammaispalveluasetus eli Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 75911987

Vammaispalvelulaki eli Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 38011987

Perusopetusasetus 85211998

Perusopetuslaki 62811998.

Sairausvakuutuslaki 1224/2004

Övrigt

Apuvälinepalveluiden laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2003:7.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Kuntaliitto. Edita Prima Oy. Helsinki.

Hurnasti, Tuula. 2006. Apuvälinepalveluja ohjaavien käsitteiden tulkintaa.

Kuntoutustyöntekijöiden erilaiset näkemykset "lääkinnällisen kuntoutuksen apuväline" ja "päivittäiset toiminnot" -käsitteistä. 2006. Stakesin Työpapereita 2212006. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Valopaino Oy. Helsinki.

Kylmäniemi, Mariann, Töytäri, Outi. Vammaispalvelulain mukaiset apuvälinepalvelut - Selvitys apuvälinepalveluiden toteutumisesta Suomessa 2006. 2008. Stakesin työpapereita 2212008. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Valopaino Oy. Helsinki.

Rajaniemi, Sirkka. Lukivaikeudet ja KELAn kuntoutus teoksessa Korvatulehduksista kouluhaluttomuuteen, unihäiriöistä uupumiseen - Lukivaikeusko terveydenhuollon asia? - 2006. Erilaisten oppijoiden liitto ry. Gummerus.

Salminen, Anna-Liisa (toim.). 2003. Apuvälinekirja. Kehitysvammaliitto.

Töytäri, Outi. Apuvälineiden ja apuvälinepalveluiden saatavuus terveyskeskuksissa ja keskussairaaloissa 2006. 2007. Stakesin raportteja 1512007. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Valopaino Oy. Helsinki.